

**DISCUSSIONS ABOUT THE EXECUTION OF PREVENTIVE MEASURES IN
ROMANIAN CRIMINAL PROCEDURE CODE**

Gianina-Anemona Radu, Senior Lecturer,, PhD

Abstract: Preventive measures are measures of coercion taken towards the suspect or the accused to prevent their inappropriate behavior during the criminal proceeding and to ensure the execution of the sentence.

This material deals with some problems in execution of preventive measure, in terms of how it is regulated in the new Code of Criminal Procedure, which entered into force on February 1, 2014.

Keywords: *preventive measures; execution; Code of Criminal Procedure.*

În accepțiunea juridică, libertatea este o valoare socială promovată, dezvoltată și ocrotită de normele juridice, în sensul că personalitatea omului își găsește afirmarea prin libertățile consacrate și asigurate de ordinea de drept.

Totuși, libertatea mai înseamnă și că individul trebuie să suporte consecințele acțiunilor sale, libertatea și responsabilitatea fiind inseparabile.

Trebuie subliniată distincția între libertate ca atribut al ființei umane și libertatea ca drept fundamental al persoanei.

Sub primul aspect libertatea are în vedere posibilitatea de mișcare a persoanei, ea însoțind toate manifestările sociale ale acesteia și fiind inclusă în noțiunea de inviolabilitate a persoanei.

Sub cel de-al doilea aspect, libertatea apare ca un ansamblu de drepturi consacrate în primul rând prin Constituție, dar și prin alte reglementări juridice.

Negarea sau suprimarea libertății individuale a drepturilor fundamentale echivalează cu oprirea persoanei, după cum manifestarea fără nici o limită a libertăților individuale creează pericolul anarhiei. Din dorința de a evita aceste două extreme, starea de libertate a persoanei a făcut obiectul reglementărilor normelor de drept, care îi configurează conținutul și îi determină întinderea, consacându-se astfel un *status libertatis* al persoanei.

Dincolo de aceste discuții juridico – filozofice între întinderea social-juridică și umană a libertăților individuale, evaluate și consacrate în acte precum *Habeas Corpus Act*, *Declarația de independență a SUA*, *Declarația drepturilor omului și cetățeanului*, *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, ș.a. au apărut cu titlul de garantare a aflării adevărului, conservării probelor, tragere la răspundere și împiedicare de sustragere de la răspunderea penală a suspectului sau inculpatului, măsuri de constrângere procesuală ce aduc atingeri grave drepturilor și libertăților inclusiv procesuale ale cetățeanului, cu titlul de excepție, deși ca formă și conținut sunt în contrast profund cu sensul actelor menționate mai sus, mai ales prin prisma dreptului la libertate.

Prevederi similare sunt specificate expres și în conținutul regulatoriu al art. 9 din *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966.

Trebuie luate în considerație și Regulile de aplicare a arestului preventiv, condițiile de desfășurare și măsuri de protecție împotriva abuzului, propuse de către Comitetul de Miniștri ai Consiliului European, care sunt specificate în anexa la **Recomandarea Rec (2006) 13 cu privire la cercetarea în stare de arest preventiv** (Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 27 septembrie 2006, la cea de-a 974-a întrunire a prim-miniștrilor).

La nivel național, instrumentele juridice și garanțiile legate de materia libertății se regasesc la nivel constituțional, în cadrul procesului penal, la nivelul dreptului penal și la nivelul dreptului civil.

Constituția României conține în capitolul II dispoziții cu forță juridică supremă, privind drepturile și libertățile fundamentale.

Reglementarea constituțională constituie atât baza juridică principială, a legislației procesuale penale, cât și izvor de drept primar pentru câteva instituții procesuale de bază: reținerea, arestarea, percheziția.

În primul rând, art. 23 alin. 1 din Constituție proclamă faptul că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt invizibile, stabilind existența a două categorii juridice diferite, dar aflate într-o interdependență sistemică. Libertatea individuală privește conținutul acestui drept fundamental, aparent nelimitat dar care se circumscrie unor prescripții legale pe când siguranța persoanei exprimă ansamblul garanțiilor care protejează persoana în situațiile în care autoritățile publice, în aplicarea Constituției și a legilor, iau anumite măsuri care privesc libertatea individuală, garanții care asigură că aceste măsuri să nu fie ilegale.

Conținutul art. 23 stabilește premisele concepției dualiste a reglementării instituției arestării preventive în legislația procesual penal ce implică termene și proceduri distincte pentru aceeași instituție în funcție de etapa în care a ajuns activitatea judiciară, în faza de urmărire penală sau în faza de judecată.

Potrivit art. 23 alin. 10 din Constituție, persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune. Textul constituțional stabilește astfel premisele modalităților de individualizare neprivative de libertate ale arestării preventive.

Forma provizorie a privării de libertate în cursul procesului penal este ilustrată de instituția reținerii, arestării preventive și a arestării la domiciliu.

Reținerea este măsura privativă de libertate, cu durata cea mai mică, de cel mult 24 de ore, putând fi dispusă de organul de cercetare penală și de către procuror.

Reținerea se execută numai în temeiul ordonanței prin care s-a dispus această măsură, potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală¹.

Cu caracter de noutate absolută în peisajul măsurilor preventive privative de libertate, este reglementată instituția arestului la domiciliu, de inspirație italiană. Aceasta presupune o privare de libertate cu caracter special întrucât persoana ce face obiectul măsurii are libertatea

¹Art. 2 alin. 2 din Legea nr. 254 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 514 din 14 august 2013.

afectată la un anumit spațiu, dar în interiorul acestui spațiu el se manifestă liber, fără restricții precum în penitenciar.

În acest sens, arestul la domiciliu se dispune de către judecătorul de drepturi și libertăți, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în art. 223 și luarea acestei măsuri este suficientă pentru realizarea unuia dintre scopurile prevăzute în art. 201 alin.1.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a analizat incidența noțiunii de privare de libertate, prin raportare la spațiul ce nu a putut fi părăsit, la constrângerea fizică sau psihică la care o persoană a fost supusă din partea autorităților sau la timpul în care nu a putut părăsi în mod liber un anumit spațiu, în cazurile vizând: arestul preventiv, detenția ca urmare a condamnării la executarea unei pedepse, arestul la domiciliu, etc.²

Astfel, în ceea ce privește arestul la domiciliu, în cauzele Giulia Manzoni contra Italiei, hotărârea din 1 iulie 1997, paragraful nr.22; Mancini contra Italiei, hotărârea din 2 august 2001, paragraful nr.17, Vachev contra Bulgariei, hotărârea din 8 iulie 2004, paragraful nr.64; Lavents contra Letoniei, hotărârea din 28 februarie 2003, paragraful 63; Pekov contra Bulgariei, hotărârea din 30 iunie 2002, paragraful nr.73, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că gradul de constrângere impus de o asemenea măsură este suficient pentru ca aceasta să fie considerată ca „o privare de libertate” în sensul art.5 al Convenției Europene a Drepturilor Omului³.

În consecință, pentru a suferi o privare de libertate, este necesară restricționarea raporturilor unei persoane cu terții, sentimentul de izolare și de imposibilitatea persoanei de a-și desfășura normal viața.

Conform art.221 al NCPP, "măsura arestului la domiciliu constă în obligația impusă inculpatului, pentru o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuiește, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza și de a se supune unor restricții stabilite de acesta". Deși primul paragraf lasă senzația că arestul la domiciliu este o măsură strictă, care nu permite inculpatului deplasarea liberă, următoarele prevederi arată care este, în realitate, duritatea acesteia. "La cererea scrisă și motivată a inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere, îi poate permite acestuia părăsirea imobilului pentru prezentarea la locul de muncă, la cursuri de învățământ sau de pregătire profesională ori la alte activități similare sau pentru procurarea mijloacelor esențiale de existență, precum și în alte situații temeinic justificate, pentru o perioadă determinată de timp, dacă acest lucru este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale inculpatului. În cazuri urgente, pentru motive întemeiate, inculpatul poate părăsi imobilul, fără permisiunea judecătorului (...) pe durata de timp strict necesară, informând imediat despre aceasta instituția, organul sau autoritatea desemnată cu supravegherea sa (...)". De asemenea, este lăsat la latitudinea judecătorului dacă îi impune sau nu inculpatului să poarte o brățară electronică de supraveghere. Ca atare, este aproape imposibil ca organul însărcinat cu supravegherea

² M.Udroiu, O .Predescu "Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal roman, Ed.C.H.Beck București, 2008, pag.309.

³<http://echr.coe.int>.

arestatului la domiciliu să verifice efectiv dacă acesta își îndeplinește sau nu obligațiile sau dacă este cazul ca măsura arestului la domiciliu să îi fie înlocuită cu cea a arestului preventiv.

În ceea ce privește regulile pe care trebuie să le respecte arestatul la domiciliu, conform articolului 221 din Noul Cod de Procedură Penală, inculpatul este obligat să se prezinte la organul de urmărire penală ori de câte ori este chemat, să nu comunice cu persoana vătămată sau familia acesteia, cu complicii, cu martorii, sau cu alte persoane. Acestea sunt obligațiile care pot fi impuse inculpatului arestat la domiciliu, deși timpul petrecut de acesta în arest la domiciliu este scăzut din perioada totală de executat a pedepsei. Însă, în cazul inculpatului aflat sub măsura preventivă a controlului judiciar, acesta poate fi obligat, pe lângă condițiile celui arestat la domiciliu, și să nu se deplaseze în anumite locuri, să nu depășească o anumită limită teritorială, să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere, să nu revină la locuința familiei, să nu își exercite profesia sau meseria, să comunice date despre modul în care își câștigă existența, să nu emită cecuri, să nu aibă și să nu folosească arme, să nu participe la manifestări sportive, culturale sau la adunări publice și să se supună unor măsuri de îngrijire și tratament, în special de dezintoxicare. După cum se poate observa, arestul la domiciliu este mult mai avantajos față de libertatea sub control judiciar. Mai ales pentru că este o măsură imposibil de aplicat cu efectele menite, este o economie la bugetul de stat și reduce pedeapsa finală.

De asemenea, NCPP prevede în art. 221 alin. 7 că în cazuri urgente, pentru motive întemeiate, fără o autorizare prealabilă, inculpatul să poată părăsi imobilul. Codul de procedură penală nu definește care ar putea fi aceste “motive întemeiate și cazuri urgente”. Acestea rezultă din art. 127 din Legea nr. 254/2013 care prevede că se află în situația prevăzută la art. 221 alin. 7 NCPP inculpatul care a părăsit imobilul pentru a salva de la un pericol imediat viața, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a altei persoane sau un bun important al său ori al altei persoane sau un interes general. În aceste situații, organul de supraveghere verifică reabilitatea și temeinicia motivelor invocate.

Odată cu introducerea în sistemul procesual penal român prin noul Cod de procedură penală a măsurii preventive a arestului domiciliu, se naște o întrebare legitimă cu privire la aptitudinea acestuia de a constitui starea premisă a infracțiunii de evadare, prevăzută de art. 285 NCP⁴.

Având în vedere modalitatea în care este supravegheată măsura, că persoana arestată la domiciliu nu se află sub pază permanentă, ca cea aflată în locurile speciale de deținere, posibilitatea părăsirii domiciliului fără acordul organului judiciar, în situațiile prevăzute de legea specială amintită mai sus, considerăm că arestul la domiciliu este mai degrabă o măsură restrictivă de libertate, iar deducerea din durata pedepsei a duratei arestului la domiciliu este nejustificată, având în vedere gradul de libertate sporit comparativ cu arestarea preventivă.

4 Există o formă simplă, constând în evadarea din starea legală de reținere sau de deținere, legea reținând și o formă agravată. Noul cod introduce însă și două forme asimilate. Astfel, se consideră evadare și neprezentarea nejustificată a persoanei condamnate la locul de deținere, la expirarea perioadei în care s-a aflat legal în stare de libertate sau părăsirea, fără autorizare, de către persoana condamnată, a locului de muncă, aflat în exteriorul locului de deținere. A se vedea în acest sens <http://www.juridice.ro/374075/arestul-la-domiciliu-si-infracțiunea-de-evadare-caracterul-privativ-sau-restrictiv-al-masurii-preventive.html>

Cunoscută și sub denumirea de deținere preventivă sau arest preventiv, luarea acestei măsuri implică privarea de libertate a unei persoane, fără a contraveni principiului constituțional al libertății individuale și nici principiului de drept penal, după care nu poți pedepsi pe cineva înainte de a-l judeca și a-l găsi vinovat, întrucât nu are caracterul, regimul și efectele unei pedepse, ci este o măsură pusă la dispoziția justiției, a organelor judiciare penale în general, pentru a preveni neajunsurile generate de tendința suspectului sau inculpatului de a se sustrage de la urmărirea penală ori de la judecată și, pentru a asigura o desfășurare netulburată și în ritm normal a procesului penal.

Utilitatea acestei măsuri este legată în principal de momentele inițiale ale declanșării activității judiciare, justificând folosirea ei mai mult în faza urmăririi penale, decât în faza de judecată.

Actul procedural în cazul arestării preventive presupune un act procesual preliminar, respectiv încheierea prin care se dispune arestarea preventivă, și presupune, din punct de vedere al conținutului, întotdeauna o operațiune, o activitate formată din mai multe etape succesive. În literatura de specialitate, unii autori apreciază că mandatul de arestare este în sine actul procedural prin care se pune în executare actul prin care se dispune arestarea, iar alți autori nuanțează calificarea apreciind că are natura juridică a unui act procedural executarea mandatului de arestare. Mandatul de arestare reprezintă prima etapă în activitatea de aducere la îndeplinire a actului procesual prin care s-a luat măsura arestării (activitate care în ansamblul ei reprezintă actul procedural al arestării) și constă în împuternicirea pe care organul competent să ia măsura ce o acordă autorităților publice pentru a-l găsi, aresta și preda la locul de deținere pe cel indicat în cuprinsul său.

În considerarea acestui aspect se justifică cerința ca mandatul de arestare, deși face parte din actul procedural de aducere la îndeplinire a dispoziției de arestare, să fie întocmit chiar de organul judiciar care a dispus măsura, numai acesta putând împuternici privarea de libertate.

Mandatul de arestare face parte din categoria actelor cu conținut prefigurat, stabilit în mod imperativ și aprioric de legiuitor, fiind, din acest punct de vedere și o excepție de la principiul libertății de formă a actelor judiciare. Mandatul de arestare este un act cu caracter personal, fiind emis atât în considerarea calităților personale ale unui anumit învinuit sau inculpat cât și a justifica sau legitima încarcerarea acestuia, operațiune juridică *intuituu personae*.

În activitatea de executare a mandatului de arestare își dau concursul organe judiciare (judecător, organe de poliție judiciară) și organe auxiliare (structuri specializate din cadrul Ministerului Administrației și Internelor, din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, inspectoratul General al Poliției de frontieră, Direcția Generală a Pașapoartelor etc.).

În ceea ce privește modul de executare a mandatului de arestare preventivă se pot ivi două modalități clasice, reglementate de dispozițiile art. 230 alin. 4 NCPP, după cum măsura arestării preventive a fost dispusă în prezența inculpatului (mandatul a fost emis după ascultarea sa) sau în lipsa acestuia, art. 231 NCPP.

Potrivit dispozițiilor art. 230 alin. 4 NCPP: “Când mandatul de arestare a fost emis după ascultarea inculpatului, judecătorul care a emis mandatul înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate și organului de poliție”.

Când măsura arestării a fost dispusă în lipsa inculpatului potrivit art. 150 NCPP, mandatul emis se înaintează în dublu exemplar organului de poliție, pentru executare. Organul de poliție procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al mandatului și o conduce în cel mult 24 de ore la judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura arestării preventive sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori completul la care se află spre soluționare dosarul cauzei.

Față de vechiul cod, actuala reglementare, luând în considerare criticile formulate⁵, prevede în art. 231 alin. 7, că „judecătorul de drepturi și libertăți procedează la audierea inculpatului conform art. 225 alin. 7 și 8, în prezența avocatului acestuia și, evaluând declarația inculpatului în contextul probeilor administrate și al motivelor avut în vedere la luarea măsurii, dispune prin încheiere, după audierea concluziilor procurorului, confirmarea arestării preventive și a executării mandatului ori, după caz, [...] revocarea arestării preventive sau înlocuirea acesteia”.

Măsura reținerii și a arestării preventive în cursul urmăririi penale se execută în centrele de reținere și arestare preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne.

O problemă pe care o ridică executarea efectivă a arestării preventive în centrele de arestare sau penitenciare este legată de regimul de executare al unei astfel de măsuri, mai ales atunci când privarea de libertate se execută în penitenciare, având în vedere că executarea pedepselor în penitenciare se face după anumite regimuri.

Regimul de executare a măsurilor preventive privative de libertate constă atât în asigurarea unor măsuri de pază, supraveghere, escortare și restrângere a libertății de mișcare a persoanelor încarcerate, cât și de menținere a ordinii și disciplinei, în vederea asigurării bunei desfășurări a procesului penal, cu respectarea drepturilor fundamentale.

Din păcate Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal întârzie să apară, astfel încât funcționarea centrelor de arestare preventivă în baza vechiului regulament nu este tocmai conformă cu legalitatea.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României;

Legea nr. 254 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal;

M.Udroiu, O.Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal roman, Ed.C.H.Beck București, 2008;

<http://echr.coe.int>.

<http://dorin.ciuncan.com/jurisprudenta-iccj/executarea-mandatului-de-arestare-preventiva-interpretarea-si-aplicarea-art-152-c-pr-pen/>

<http://www.juridice.ro/374075/arestul-la-domiciliu-si-infractiunea-de-evadare-caracterul-privativ-sau-restrictiv-al-masurii-preventive.html>

⁵<http://dorin.ciuncan.com/jurisprudenta-iccj/executarea-mandatului-de-arestare-preventiva-interpretarea-si-aplicarea-art-152-c-pr-pen/>